

Южека Р.С.,
студент магістратури юридичного
факультету ДДУВС
Науковий керівник – **Наливайко Л.Р.,**
д.ю.н., професор, проректор ДДУВС

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі перебудови правоохоронних та судових органів в Україні актуалізуються проблемні питання становлення та розвитку механізму захисту прав і свобод людини та громадянина, підтримання правопорядку у громадянському суспільстві. Належний захист відіграє провідну роль, оскільки є важливим та обов'язковим елементом державного і суспільного розвитку, виступає основою для формування демократичної правової держави та громадянського суспільства. Постанова в Україні правової держави, для якої людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю, висуває на перше місце у сфері правового регулювання суспільних відносин права та свободи людини і громадянина. Саме в забезпеченні названих та інших ознак правової держави суттєву роль відіграє прокуратура, її органи.

На сучасному етапі дослідження теоретичних аспектів проблеми досліджувалися такими видатними вченими, як О. Бандурка, М. Біденко, І. Вернидубов, М. Мичко, С. Прилуцький, Г. Серета, П. Шумський, В. Фінько, М. Якимчук та ін. Проте, незважаючи на значний внесок сучасних науковців, питання конституційно-правового статусу прокуратури залишається відкритим.

Зміцнення української державності в даний час можливе лише за умови формування справді правової демократичної держави, діяльність якої повинна протікати в рамках закону, підкорятися установам права і забезпечувати здійснення конституційних основ народовладдя і демократії. Досвід правових держав підказує, що для функціонування системи демократії необхідний чітко відрегульований державний апарат, що володіє певними повноваженнями, що дозволяють йому з тим або іншим ступенем ефективності здійснювати покладені на нього завдання і функції. Важлива роль тут належить органам державної влади, в тому числі такого інституту держави, як прокуратура.

У Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, схваленій Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015, одним із напрямів реформування системи визначено приведення повноважень та діяльності органів прокуратури у відповідність із європейськими стандартами (пункт 4) [1]. Діяльність органів прокуратури спрямовано на всебічне утвердження верховенства закону, зміц-

нення правопорядку й має своїм завданням захист від неправомірних посягань на: 1) закріплені Конституцією України незалежність республіки, суспільний і державний лад, політичну та економічну системи, права національних груп і територіальних утворень; 2) гарантовані Конституцією, іншими законами України та міжнародними правовими актами соціально-економічні, політичні, особисті права й свободи людини та громадянина; 3) основи демократичного устрою державної влади, правовий статус місцевих рад, органів самоорганізації населення [2, с. 5].

Із прийняттям нового Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. значно посилюється роль правоохоронних органів, що, безумовно, стає суттєвим кроком на шляху до розвитку прокуратури в цілому та статусу й соціального забезпечення прокурора, а отже створення демократичної, соціальної, правової держави.

Реформування прокуратури в нашій країні, пошук і створення її оптимальної моделі, ефективної в реаліях сьогодення, вимагає перегляду змісту основних параметрів прокурорської діяльності, виявлення її потенціалу, який необхідно спрямовувати на підвищення результативності як у конкретному напрямі, так і прокуратури як державної інституції [2, с. 5-6]. Проте у будь-якому разі реформування органів прокуратури України, зокрема трансформація її функцій, має здійснюватися як відповідно до продуманих, злагоджених державних зусиль з урахуванням національних особливостей, так і враховуючи міжнародні стандарти задля покращення їх діяльності, а також наближення України до Європи й підтримання прагнення народу до створення сучасного цивілізованого суспільства, у якому панує верховенство права, законність, об'єктивність та справедливість [3, с. 306].

Взагалі, згідно зі ст. 1 Закону України «Про прокуратуру», прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому вищенаведеним Законом, здійснює покладені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави [4]. Реалізуючи передбачені законодавством функції, прокурор діє з метою захисту прав та свобод людини, загальних інтересів суспільства й держави.

Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401-VIII від 02 червня 2016 р. було доповнено ст. 131-1 Конституції України, якою регулюються нові повноваження органів прокуратури. Так, відповідно до ст. 131-1 Конституції України в Україні діє прокуратура, яка здійснює: 1) підтримання публічного обвинувачення в суді; 2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [5]. Отже, представницька функція прокурора щодо захисту інтересів громадянина або держави в суді зазнала змін. Зокрема, прокурор не зможе представляти інтереси громадянина в суді

навіть у тих нечисленних випадках, право на яке надано Законом України від 14 жовтня 2014 р. «Про прокуратуру». Разом з тим захищати інтереси держави шляхом їх представництва у суді прокурор буде мати право тільки у важливих випадках і в порядку, що визначені законом [6, с. 139].

У питанні правового статусу прокурорів найскладніше – з'єднати два протилежні підходи: з одного боку, незалежність прокурорів в їх процесуальній діяльності та неможливість на них впливати (це загальна вимога всіх європейських рекомендацій), а з іншого – організаційна єдність прокуратури як системи і необхідність адміністративної вертикалі.

Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. суттєво реформував функціональну модель української прокуратури. Ухвалення нового Закону України «Про прокуратуру» є суттєвим кроком на шляху реформування системи органів прокуратури в Україні, наближення до європейських стандартів. В подальший період планується чергова зміна законодавчої бази для прокуратури: оптимізація та скорочення функцій, прийняття закону про кримінальні проступки, заміна кримінальної відповідальності альтернативними видами виправного впливу.

По суті, прийняття Закону України «Про прокуратуру» та внесення ним змін до процесуального законодавства суттєво реформують механізм реалізації прокуратурою України функції представництва інтересів громадянина або держави в суді, що зумовлює потребу у додаткових дослідженнях загальнометодологічних питань правового статусу прокуратури як суб'єкта реалізації функції представництва інтересів громадянина або держави в суді [7, с. 115].

Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про прокуратуру» до функцій прокуратури України належить представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом. Надалі у ч. 1 ст. 23 Закону законодавець визначає, що представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлених законом. У даному положенні законодавець звертає увагу на те, що випадки, визначені нормами цього Закону та порядок представництва, визначаються як нормами цього Закону, так і нормами відповідного процесуального законодавства, з огляду на положення ч. 7 ст. 24 Закону [8, с. 175].

Конституційне оновлення представницької функції прокуратури щодо захисту тільки інтересів держави в суді у випадках і в порядку, що визначені законом, вимагає перегляду чинного законодавства [6, с. 143]. Отже, запроваджено чимало позитивних нововведень в напрямку реформування правоохоронної системи. Однак існують певні недоліки та неточності, які потребують свого вирішення та вдосконалення. Так, для уникнення юридичних колізій та неоднозначного тлумачення норм Українського законодавства, потребує вирішення питання щодо правового статусу прокуратури та покладених на неї функцій [9, с. 16-17].

В Україні активно продовжується процес впровадження європейських стандартів щодо трансформації функцій прокуратури, але імплементаційні процеси ще далекі від свого завершення. Отже, в межах трансформаційних змін функцій важливими є такі реформаторські нововведення: залучення широких верств населення до обговорення шляхів реформування органів прокуратури, напрямків розв'язання актуальних проблем, що виникають під час виконання прокурорами покладених на них повноважень; дебіюрократизація правоохоронної діяльності органів прокуратури; підвищення кваліфікації працівників органів прокуратури, насамперед, підвищення правової культури; організація постійного моніторингу стану громадської думки щодо діяльності органів прокуратури; підвищення прозорості діяльності прокуратури, доведення до громадськості інформації про соціальне призначення, правовий статус та умови діяльності прокуратури; визначений процес неупередженого оцінювання роботи; фінансове забезпечення на належному рівні; гарантія процесуальної незалежності прокурора (державного обвинувача) при здійсненні повноважень у досудовому та судовому провадженні як від зовнішніх (наприклад, політичних) впливів, так і від неправомірного впливу прокурорів вищого рівня; прозорі інструменти співпраці з населенням і громадськими об'єднаннями; збільшення кількості працівників прокуратури з метою зменшення навантаження на прокурорів.

Крім того, у сучасних умовах гостро стоїть питання щодо завершення реформування органів прокуратури з метою найшвидшого приведення її функцій до міжнародних стандартів [10, с. 239]. Все це зумовлює потребу у подальших додаткових дослідженнях питань правового статусу прокуратури як суб'єкта реалізації функції представництва інтересів громадянина або держави в суді.

Отже, прийняття у новій редакції Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. та Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 р. на шляху реформування правоохоронної системи є важливим кроком в побудові такої моделі прокуратури, яка б відповідала європейським стандартам. Правоохоронні органи в цьому аспекті виступають гарантом в забезпеченні таких прав, тому потребують реформування з метою створення сильного та дієвого механізму правового захисту.

1. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015 № 276/2015. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.

2. Натрус О.П., Турлова Ю.А., Казак О.А. та ін Представництво прокурором у суді законних інтересів держави: наук-практ. посіб. Київ: Національна академія прокуратури України, 2016. 262 с.

3. Сердюченко О.В. Проблеми та перспективи трансформації функцій прокуратури України відповідно до міжнародних стандартів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 2. С. 304-307.

4. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. *Відомості Верховної Ради*

України. 2015. № 2-3. Ст. 12.

5. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

6. Наулік Н. Захист прокурором інтересів держави в умовах конституційних змін. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4. С. 138-145.

7. Стефанчук М.М. Напрями вдосконалення процесуального статусу прокурора як суб'єкта реалізації функції представництва інтересів громадянина або держави в суді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 34. Т. 3. С. 115-121.

8. Голосов С.С. Правовий статус прокурора в цивільному процесі України. *Митна справа*. 2015. № 4 (2). С. 175-180.

9. Альонкін О.А. Конституційно-правовий статус прокуратури в рамках розбудови української демократії. Становлення сучасного українського суспільства: політичні, управлінські, економічні та правові аспекти: Тези допов. Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 27 березня 2015 р. У 2-х ч. Ч. I / М-во освіти і науки України; М-во культури України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Видав. центр КНУКіМ, 2015. С. 14-17.

10. Стеценко В.В. Реформа прокуратури України: хронологія функціональних змін. *Форум права*. 2016. № 1. С. 233-240.

Юзікова Н.С., д.ю.н., професор кафедри адміністративного і кримінального права Дніпровського національного університету ім. О. Гончара

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВОЮ У СТРАТЕГІЇ ЗАПОБІГАННЯ ВІКТИМІЗАЦІЇ

Права людини, їх забезпечення безпосередньо залежать від системної, цілеспрямованої, адресної реалізації правоохоронної функції державою на міжнародному та національному рівнях, діяльності неурядових громадських організацій, які базуються на визнанні і безумовній самоцінності особистості, її інтересів і потреб, а також створенні безпечних умов для їх життя і розвитку. При цьому інтегруюча роль правоохоронної функції держави у стратегії запобігання віктимізації проявляється в її двовекторності: інтеграції досліджень різноманітних наук; розробці конкретних заходів створення безпечного середовища у суспільстві, які поєднали б наукові висновки та практику їх запровадження і реалізації.

Держава і суспільство повинні забезпечувати такий рівень контролю за соціальними процесами, що перетворюються та породжують злочинну поведінку, при якому вони не домінують над творчими процесами, а злочинність не виходить за певний соціальний бар'єр, за межами якого починаються такі невідворотні зміни, які представляють реальну загрозу національній безпеці країни. Тому, викликає занепокоєння небезпечна тенденція, що склалась в українському суспільстві, а саме: феномен толерантного ставлення до злочинності та віктимної поведінки осіб; звикання до асоціальної,